

BANCA FEDERALĂ „DOBROGEA” DIN OSTROV (1913-1926)

Cel care încearcă să cunoască și să înțeleagă structura organizatorică a agriculturii românești, mai ales în perioada interbelică, este frapat de numărul mare al instituțiilor cu scopuri și mijloace de acțiune aproape identice.

Pentru a rămâne în perimetrul impus de tema anunțată, ne amintim că după obiectul operațiilor existau: cooperative de credit, de consum și aprovizionare, cooperative de producție (în care se includeau obștiile sătești), cooperativele forestiere și cele cu producție diversă¹.

Potrivit studiilor efectuate până în prezent, în 1927, peste 51% din totalul formelor îmbrăcate de cooperația agricolă le reprezentau băncile populare care dețineau 71% din totalul membrilor asociați și 99% din capitalul social².

Această situație o putem înțelege reamintindu-ne că dezvoltarea agriculturii era posibilă numai prin oferirea capitalului necesar în condiții cât mai avantajoase. În România acest lucru se resimțea și mai acut din cauza menținerii unui nivel tehnic depășit și pulverizării loturilor peste limitele exploatării lor raționale³. În plus, statul nu făcea eforturi pentru a rentabiliza mica gospodărie agricolă. De exemplu, în 1924, prin ridicarea taxei de export la 4500 lei/vagon s-a asigurat acoperirea a 1/6 din bugetul național.

De asemenea, Banca Națională și celelalte instituții specializate nu erau dispuse să acrediteze pe agricultori, categorie socio-profesională care putea deveni oricând insolubilă.

Motivele enunțate mai sus explică apariția federaledor de bănci agricole care primeau între asociați obști de arendare și cumpărare de pământ, cooperative cu profiluri diferite.

Potrivit statutelor adoptate, pentru mărirea fondurilor proprii se primeau și depuneri spre fructificare⁵. Cu toate acestea, se dispunea de sume insuficiente pentru acoperirea numeroaselor cereri de creditare. Așa se explică permanenta preocupare a băncilor și federaledor pentru a îndeplini condițiile cerute în vederea obținerii creditelor de la Centrala băncilor populare sau Centrala cooperativelor de producție și consum sau la creditul de reescont al Băncii Naționale⁶.

În ceea ce privește Dobrogea, revenirea în granițele firești ale țării i-a permis o dezvoltare economică fără egal prin punerea în valoare a resurselor naturale și a unui program de investiții deosebit. Inaugurarea podului de la Cernavodă (14 septembrie 1895) și a portului Constanța (27 septembrie 1909) au permis economiei românești să se plaseze pe locul cuvenit în sistemul european.

O intensă activitate legislativă a urmărit organizarea și dezvoltarea agriculturii. „Legea pentru reglementarea proprietății imobiliare din Dobrogea” (3 aprilie 1882)⁷ a delimitat domeniile statului (din care au fost vândute între 10-50-100 ha), vetrele satelor, izlazurilor și pădurile comunale, terenurile care urmau a fi acordate instituțiilor școlare și așezămintelor religioase pentru întreținere⁸.

Urmând să asigure o creștere demografică rapidă în imensul spațiu care-l reprezenta Dobrogea la 1880 și acoperirea sumelor necesare pentru modernizarea regiunii, statul a vândut sub preț real tuturor celor care doreau să se stabilească aici. Între anii 1888-1906 au fost acordate 49.256 ha la 9012 veterani ai războiului din 1877 și înscrăți, cererile provenind de la locuitori din județele Vlașca, Putna, Tecuci, Covurlui, Tutova, Muncel, Dolj, Mehedinți, Rm. Sărat, Buzău⁹.

Dar aplicarea acestei legi a creat nenumărate nemulțumiri deoarece nu toate loturile erau în suprafață de 8 ha (cât prevedea legea), aveau potențial productiv scăzut, înmânarea titlurilor de proprietate a trenat ani de zile, iar scutirea de impozit pe cinci ani nu s-a respectat¹⁰.

Această situație a favorizat crearea unui număr apreciabil de bănci populare: 1908-139 cu 12955 de membri, 1927-168 cu 25.535 membri și 42.470.373 lei capital. Media capitalului depus de fiecare societate a crescut de la 140 lei, în 1907, la 1062 lei, în 1926. ca structură profesională, în mod firesc, micii proprietari agricoli reprezentau 90%, urmați de comercianți și meseriași (2,4-3%)¹¹.

Ne-am propus să vă prezentăm câteva dintre elementele care individualizează activitatea desfășurată de federala „Dobrogea” a băncilor populare între anii 1913-1926 din mai multe motive și anume:

- potrivit fondului arhivistic existent până în prezent, ea a desfășurat activitatea cea mai îndelungată (1914-1940);
- colțul sud-vestic al Dobrogei reprezintă o zonă în care, pe lângă agricultură se practica viticultura (pe dealurile Oltinei) și pescuitul (Dunăre, lacul Oltina și Bugeac);
- plasa Ostrov a reprezentat un spațiu de contact între estul câmpiei Bărăganului și nordul podișului Cadrilater;
- experiența pe care ne-o transmite prin intermediul documentelor rămase de la această instituție, nu este de neglijat.

Federala „Dobrogea” s-a constituit la 13 octombrie 1913 prin asocierea a zece bănci populare și a cooperativei de pădure „Viitorul” (comuna Garvăn) cu un capital subscris de 77.000 lei și 25.495 lei capital depus. De fapt, activitatea se va derula din 6 februarie 1914.

Rolul important pe care l-a avut federala „Dobrogea” în cadrul comunicațiilor satești din plasa Ostrov ne-o demonstrează creșterea permanentă a numărului instituțiilor afiliate; astfel, în 1924, erau 20 bănci și 7 cooperative.

Cum era și firesc, consiliul de administrație era format din învățători,

preoți, proprietari de pământ cu știință de carte.

În conformitate cu statutele adoptate în 1913 și 1922, scopul asocierii a fost bine sintetizat într-unul dintre documente: „ ... să ofere sătenilor muncitori, astăzi și proprietari ai pământului pe care-l muncesc*, mijlocul de organizare sistematică a producției și să înlesnească circulația mărfurilor prin vânzarea în comun a cerealelor scăpând pe săteni de speculații”¹³. „Federala să intervină pe toate căile și cu toate mijloacele ca să poată procura orice fel de articole de îmbrăcăminte, de încălțăminte și alimente cu care să se îndestuleze populația din orașul și plasa Ostrov”¹⁴, prin – adăugăm noi – asigurarea alimentelor de primă necesitate, acordarea de împrumuturi în cont deschis, vânzarea cerealelor în comun, deschiderea conturilor destinate acordării de ajutoare instituțiilor culturale din plasa Ostrov, deschiderea școlii de contabili.

Bulversarea vieții economice, distrugerile provocate de armata inamică în 1916, administrația de etape menținută până în toamna anului 1918 au impus procurarea unor cantități de făină, zahăr, sare, orez, halva, paste făinoase, mii de metri de pânză și bumbac englezesc, produse evaluate la două milioane lei.

Până în 1922 se folosea sistemul preluării de marfă în comision prin intermediul Federației cooperativelor sătești, iar după aceea, avansurile cu gaj pe recolta anului respectiv. La prețul de cumpărare federala adăuga 2-5 lei pentru produsele alimentare și 14-20 lei pentru stofe.

Documentele mai menționează preocuparea pentru a se aduce de la Brăila cantitățile necesare de cherestea pentru refacerea gospodăriilor și a sulfatului de cupru pentru stropitul viilor¹⁵.

Deschiderea conturilor curente ale băncilor și cooperativelor afiliate se făcea prin alimentarea contului federației de către Casa centrală a băncilor populare și prin Banca Națională, filiala Silistra. Documentele contabile indică o creștere permanentă a sumelor solicitate – de la 500.000 lei, în 1919, la 10 milioane, în 1925. Dar, centrala nu acorda mai mult de 4,5 milioane lei deoarece și unitățile federate cereau sume tot mai mari pentru cumpărarea de semințe, vite, unelte agricole din conturile proprii. Acest sistem golea foarte rapid contul federației care nu era alimentat la timp. În plus, băncile populare încercau să păstreze bani lichizi și peste plafonul stabilit (10.000 lei). De aceea interesele generale ale filialei fiind grav afectate, s-a hotărât ca unităților care practicau curent acest sistem neloial să li se blocheze contul¹⁶.

Creșterea cantităților de cereale obținute în anii 1922, 1923 a permis creșterea permanentă a sumelor acordate în cont curent. Astfel, dacă în 1919 se acordau echivalentul a trei capitaluri depuse, în 1924 ele reprezentau zece capitaluri depuse, plus fondul de rezervă¹⁷. Cu toate acestea, consiliul de administrație aproba noile conturi curente sub rezerva acordării de împrumuturi în sume mici, cât mai multor săteni.

O importantă sursă de venituri a reprezentat-o sumele depuse spre fruc-

tificare pentru care federala acorda dobânzi de peste 4-4,5% pentru depunerile pe termen de cel puțin șase luni¹⁸.

Foarte avantajos s-a dovedit a fi sistemul vânzării cerealelor în comun. Unitățile afiliate acordau sătenilor bani în avans pentru cerealele obținute și înmagazinate până la vânzarea lor la prețuri mai mari. Un bun debut s-a dovedit a fi bursele din Brăila și Galați, Casa Sassu din Brăila, Banca Sindicatului Morarilor din București, Banca federală „Constanța” care ofereau prețuri mai avantajoase decât oboarele din Silistra și Călărași¹⁹.

Totodată, federala a încercat să acopere pagubele cauzate de grindină și inundații, băncile cu recolte afectate primind câte o bonificație în valoare de 1000 lei²⁰.

Obținând beneficii tot mai mari federala și-a putut permite să acorde, din fondul cultural, ajutoare școlilor din Coslugea și Almalău pentru repararea imobilelor; internatul Școlii normale din Ostrov a fost înzestrat cu veselă și păături în valoare de 15.357 lei; elevilor Școlii normale din Silistra li s-au cumpărat costume de haine și tricouri. În anul 1925 a fost cumpărat porumb destinat populației din Basarabia, zonă grav afectată de secetă²¹.

Creșterea numerică a unităților afiliate a impus formarea unui personal specializat care să primească statutul de funcționar de bancă permanent și salarizat. Pentru aceste motive a fost înființată Școala de contabili „Ion Mihalache”, la 15 februarie 1920. Bugetul era alimentat prin taxa de școlarizare (300 lei/elev), cotele stabilite în funcție de capitalul fiecărei bănci afiliate (200, 300, 600 lei) și subvenția acordată de federală (10.000-21.000 lei).

Programa școlară, aprobată de Casa centrală a băncilor populare, prevedea transmiterea unor cunoștințe minime din domeniul contabilității, corespondenței comerciale, dreptului comercial; la ele se adăugau ore de aritmetică, limba română, geografie, științele naturii care completeau suma informațiilor obținute pe parcursul celor cinci luni de școlarizare.

Erau admiși elevii care aveau vârsta între 14-18 ani și 23-30 ani.

Deși avea un număr redus de elevi școala s-a confruntat cu numeroase greutăți materiale; băncile asociate, federale „Constanța”, „Bazargic” și „Silistra” (care își pregăteau elevii tot aici) nu-i alimentau bugetul pe măsura cerințelor. De aceea, conducerea instituției a făcut numeroase apeluri la prefecturile Constanța și Durostor.²²

Schimbările de ordin administrativ determinate de legea din 1925 ca și problemele de natură materială au impus, în 1925, unificarea cu federala din Silistra. Nu a fost o simplă schimbare de sediu; creșterea numerică a băncilor afiliate, extinderea teritorială va determina probleme specifice care marchează o etapă diferită din existența federației „Dobrogea” din Ostrov.

După cum menționam mai sus, am încercat să vă prezentăm acivitatea desfășurată de această instituție bancară și pentru valoarea experienței pe care ne-o transmite.

Recensământul populației din 1922 indică în așezările în care au funcționat băncile afiliate la federala din Ostrov cam același număr de locuitori (cu excepția orașului Negru Vodă și a comunelor Ion Corvin, Băneasa, Ostrov unde se constată o creștere numerică firească, ele dezvoltându-se sub raport economic). Numărul mare al celor tineri (20-35 ani) structurile socio-profesionale constatate ne face să credem că reorganizarea unor forme asociative de credit este absolut necesară și posibil de realizat în etapa de tranziție pe care o parcurgem.

NOTE

1. Lucia Drăghia, **Ideea de cooperare în agricultură – trecut, prezent, viitor** în al XIV-lea Simpozion național de istorie și retrologie agrară a României, Bacău, 1994, p. 293.
2. Ioan Fruja, **Tradiții ale cooperăției agricole în România interbelică** în loc. cit., p. 293.
3. Ion Bitoleanu, **Din istoria României moderne. 1922-1923**, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, p. 137-138; D. Șandru, **Presiunea demografică rurală și orașul românesc interbelic** în „Historia urbana”, 1993, nr. 1, tom I, p. 37.
4. Ion Bitoleanu, **op. cit.**, p. 138, 141.
5. Arhivele Naționale. Direcția generală a Arhivelor Istorice Centrale (în continuare se va cita A.N.A.I.C.), fond Federala „Dobrogea” Silistra, dosar 36/1921-1926, fila 1.
6. Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, **România după Marea Unire**, Vol. II, partea I-a, Editura științifică și enciclopedică, București, 1986, p. 404.
7. I. Nedelceanu, **Legi și regulamente privitoare la proprietatea imobiliară în Dobrogea, f.a.**, p. 25-44.
8. Direcția județeană Constanța a Arhivelor Naționale, Fond Inspectoratul cadastral Constanța, passim; vezi pe larg Toma Ionescu, **Asupra proprietății și colonizărilor în Dobrogea**, în „Dobrogea – cincizeci de ani de viață românească”, București, 1928, p. 263-279; Marian Vicol, Gh. Dumitrașcu, **Legea agrară din 1882 din Dobrogea și implicațiile ei naționale** în „Comunicări de istoria Dobrogei”, vol. II, Constanța, 1983, p. 71-85; Liviu P. Marcu, **Reforme agrare din Dobrogea de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în context sud-est european**, în **op. cit.**, p. 89-124.
9. Marian Vicol, Gh. Dumitrașcu, **op. cit.**, p. 80; Liviu P. Marcu, **op. cit.**, p. 113.
10. **Fraudele cu pământurile în Dobrogea** în „Dacia”, an II, 1916, nr. 55, 27 mai, p. 1; nr. 56, 28 mai, p. 1.
11. Liviu P. Marcu, **op. cit.**, p. 114.
12. A.N.A.I.C., fond Federala „Dobrogea” – Silistra, dosar 3/1919, fila 1.
- * Este vorba de beneficiarii reformei agrare din 1921.
13. A.N.A.I.C., fond Federala „Dobrogea” – Silistra, dosar, dosar 1/1919-1922, fila 87 v.
14. **Ibidem**, fila 38.
15. **Ibidem**, filele 1-4, 12-13, 19-20, 33v, 64v, 81; dosar 73/1923-1926, filele 4, 31 v.
16. **Ibidem**, dosar 1/1919-1922, filele 8-10, 27, 28, 30-31, 34, 37, 39-40, 68 v, 71 v, 79, 82-83, 94 v-95.
17. **Ibidem**, fila 95; dosar 73/1923-1926, filele 7-8, 10, 12, 13, 17, 23, 29 v.
18. **Ibidem**, dosar 3/1919-1922, fila 4-5; dosar 6/1919 passim.
19. **Ibidem**, dosar 1/1919-1922, filele 29, 31 v, 51-55, 57, 60; dosar 73/1923-1926, fila 20.
20. **Ibidem**, dosar 1/1919-1922, fila 70 v, 92.
21. **Ibidem**, filele 56, 72, 87-88.
22. **Ibidem**, filele 30, 60, 70, 83-85, 95; dosar 73/1923-1926, filele 30, 37, 56.

Résumé

La Banque fédérale „Dobroudja” s’est constituée au 13 octobre 1913 par l’association de 10 banques populaires et de la coopérative de forêt „Viitorul”. En fait, l’activité allait se dérouler dès le février 1914.

Cette institution a été créée pour assurer: la vente en commun des céréales pour protéger les agriculteurs devant les marchands de gros profiteurs; l’acquisition – en régime de consignation – des habits, des aliments de première importance; l’association en vue d’obtenir des emprunts à petit intérêt; l’aide accordée aux institutions culturelles d’Ostrov; l’ouverture d’une école pour les employés de banque.

Malgré les succès obtenus pendant les années 1923-1924, la banque a eu de grands problèmes financiers parce que les unités fédérales exigeaient de plus en plus d’argent dans leurs comptes personnels. Voilà pourquoi, en 1926, la fédérale „Dobroudja” s’est unifiée avec la fédérale „Silistra”.

Dans son activité de courte durée, la banque fédérale „Dobroudja” a démontré que le redressement économique n’est pas possible sans l’existence des banques populaires qui puissent assurer un appui matériel réel.